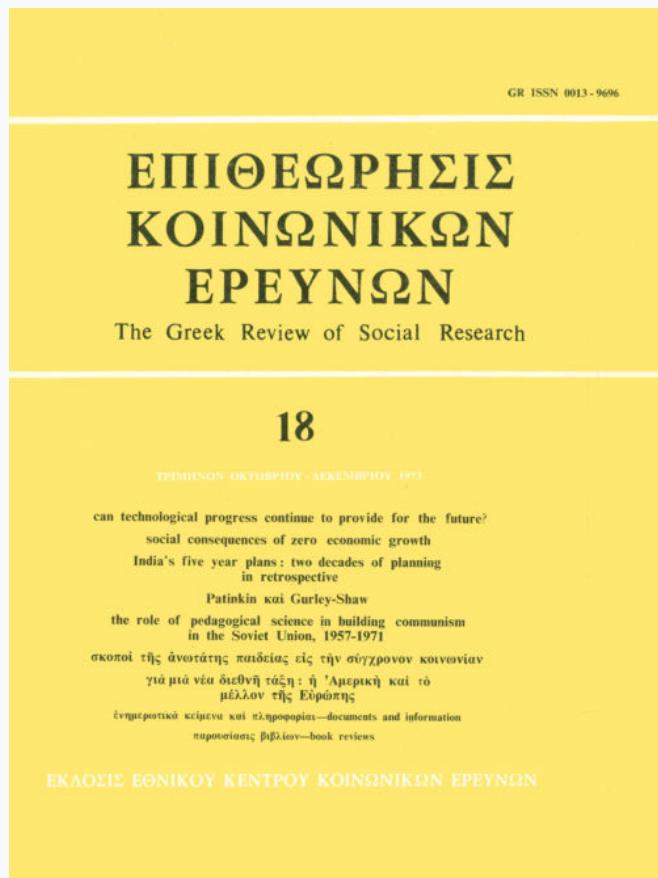

The Greek Review of Social Research

Vol 18 (1973)

18

GR ISSN 0013-9696

Για μια νέα διεθνή τάξη: Η Αμερική και το μέλλον της Ευρώπης

Πανταζής Τερλεξής

doi: [10.12681/grsr.288](https://doi.org/10.12681/grsr.288)

Copyright © 1973, Πανταζής Τερλεξής

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Τερλεξής Π. (1973). Για μια νέα διεθνή τάξη: Η Αμερική και το μέλλον της Ευρώπης. *The Greek Review of Social Research*, 18, 224-228. <https://doi.org/10.12681/grsr.288>

για μιά νέα διεδνή τάξη: ή Αμερική και τὸ μέλλον τῆς Εύρωπης

ύπό¹
Πανταζή Τερλεξήν

*Καθηγητοῦ Πολιτικῆς 'Επιστήμης
New York Institute of Technology
'Επιστημονικοῦ Συνεργάτου τοῦ EKKE*

Μέ τὴ λήξη τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου εἶχε γίνει πιά σὲ δλους ἀντιληπτὸ δῖτο τὸ διεθνὲς σύστημα ἀσφαλείας καὶ οἰκονομικῆς συνεργασίας, ποὺ βασιζόταν στὴν ἔθνικὴ κυριαρχίᾳ καὶ τὴν ἀυτόδυναμη ἀσφάλεια τῶν κρατῶν καὶ εἶχε ἐπικρατήσει κατὰ τὴν προπολεμική περίοδο, εἶχε χρεωκοπήσει. Οἱ ίδες, οἱ προϋποθέσεις καὶ ἡ δομὴ τῶν νέων σχέσεων πρὸς ἔξασφάλιση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως θὰ ἔπειτε νά τεθοῦν σὲ νέες βάσεις.

Οἱ ἔθνικὲς κυβερνήσεις ἔπειτε νά θυσάσουν ἔνα μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὴν ἔθνική τους κυριαρχία ὅστε νά δημιουργηθῇ ἔνα ἐνδύντερο πλαίσιο ποὺ θὰ ἐπέτρεπε στὰ κράτη νά λειτουργοῦν μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ δημιουργικῆς συνεργασίας. 'Ἐτοι, κατὰ τὴν μεταπολεμική περίοδο παρατηρεῖται μία καθολικώτερη προσπάθεια γιὰ συλλογικὴ ἀσφάλεια ποὺ βρήκε τὴ θεσμικὴ τῆς δικαιώση στὴ νέα διάμερθωση τῶν Ἕνωμένων. 'Ἐνδων καὶ σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ τοπικοῦς συναπτισμούς, δύος τὸ NATO, τὸ SEATO, τὸ Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας, κτλ. Στὸν οἰκονομικὸ τομέα παρατηρεῖται τὸ ίδιο φαινόμενο: τελωνειακὲς ἐνώσεις, κοινὲς ἀγορές, νομισματικὰ ταμεῖα, διεθνεῖς τράπεζες.

Παρὰ τὶς καλές δημοσιεύσεις καὶ τὶς προσπάθειες ποὺ κατεβλήθησαν, τὸ διεθνὴ νέα σχῆματα δὲν ἀπεδειχθήσαν ἵκανα νά ἐπιτύχουν τὸν ἐπιδιωκόμενο σκοπό. Η 'διοπλικὴ' μορφὴ ποὺ πολὺ γρήγορα πήραν τὰ νέα σχῆματα περιώρισε τὶς δυνατότητες τῆς ἔξελίξεως τους. Κατὰ τὶς δεκαετίες τοῦ '50 καὶ '60 νέες δυνάμεις ἄρχισαν νά ἀναπτύσσονται καὶ νά διεκδικοῦν αὐτονομία, ἀλλες μέσος στὰ ὑπάρχοντα σχῆματα, ἄλλες ἔξω ἀπὸ αὐτά. Η περίπτωση τῆς Γαλλίας ἀποτελεῖ παράδειγμα τῆς πρώτης κατηγορίας, η περίπτωση τῆς Κίνας τῆς δευτέρας καὶ ἡ περίπτωση τῆς Ιαπωνίας κάτι μεταξὺ τῶν δύο. Τὰ παλιὰ δημοσιεύματα ἔξακολούθησαν νά λειτουργοῦν ἀν καὶ οἱ συνθῆκες πού τὰ δημιουργησαν ἔπανταν νά ὑπάρχουν. Τὸ κλίμα τῆς ἀνασφαλείας καὶ τῆς ἐντάσεως τοῦ ψυχροῦ πολέμου σὲ τέσσερες τουλάχιστον περιπτώσεις ('Ελλάς, Κορέα, Αϊγύπτος, Βιετνάμ) μετεβλήθη σὲ 'θερμό'. Ἐπὶ πλέον, ήταν δύσκολο νά συντελεσθῇ διοικήση πριζικὴ μεταβολὴ στὸ πνεῦμα καὶ τὴ δομὴ τῶν διεθνῶν σχέσεων ἐφ' δῖσον οἱ μηχανισμοὶ τῶν ἀποφάσεων καὶ οἱ θέσεις-κλειδιά στοὺς διαφόρους ἔθνικοὺς καὶ διεθνεῖς δργανισμούς ἔξακολούθησαν νά είναι στὰ χέρια ἀντιπροσώπων τῆς γενιᾶς ποὺ εἶχε προσωπικὴ ἐμπειρία τοῦ αἰματηρότερου πολέμου τῆς συγχρόνου ιστορίας.

Κατὰ τὴν τελευταία δημοσιεύση μιὰ σειρὰ ἀπὸ παράγοντες ἄρχισαν νά ὑποσκάπτουν τὰ θεμέλια τοῦ ὑπάρχοντος συστήματος, νά ἀνατρέπουν τὴν κλίμακα τῶν ἀξιῶν καὶ νά διαταράσσουν τὴν ὑπάρχουσα ίσορροπία. Συγκεκριμένα:

a) 'Ἐνας δόλο καὶ μεγαλύτερος ἀριθμός θέσεων

στὴ διοίκηση καὶ τὶς ἐπιχειρήσεις ἄρχισε νὰ συμπληρώνεται ἀπὸ μέλλη τῆς μεταπολεμικῆς γενιᾶς.¹ Ἀπηλαγμένοι ἀπὸ ψυχολογικὸν συμπλέγματα τοῦ ψυχοροῦ πολέμου οἱ νέοι τεχνοκρίτες, διανοούμενοι καὶ ἐπιχειρηματίες ἐπέβαλαν μία νέα ιεράρχηση ἀξιῶν καὶ ἐδημούργησαν τὸ περίφημο «χάσμα τῶν γενεῶν» σὲ παγκόσμια κλίμακα.

β) Τὸ διτολικὸ μεταπολεμικὸ σύστημα ἀσφαλείας μὲ καθαρὰ ἰδεολογικὴ βάση ἄρχισε νὰ ἐμφανίζῃ σοβαρὰ ρήγματα. Στὸ σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο, ἡ Κίνα ἀξίως ἔχωριται θέση μὲ δῆλα τὸ ἐπακόλουθα ποὺ προέκυψαν. Ἡ Γαλλία μὲ «τεγκαλλικὸ» πεῖσμα ὀμφιστήτησε τὴν ἀμερικανικὴ ἡγεμονία στὴν Ἀγλατικὴ Συμμαχία καὶ πέτυχε, ἀν δχὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ NATO, τούλαχιστον νὰ φύγῃ τὸ NATO ἀπὸ τὴν Γαλλία.

γ) Ἡ ἔξαρθρωση τοῦ «ἀτομικοῦ» μονοπώλιου, ἡ δυνατότητα χρησιμοποιήσεως ἀτομικῶν ὅπλων ἀπὸ τὶς ἀστήματα στρατιωτικῆς χρεοῦς καθὼς καὶ ἡ ἴκανητης μέστης τάξεως δυνάμεων νὰ ἀναπτύσσουν ἑθνικὰ πυρηνικὰ προγράμματα μὲ τὴ βοήθεια τῶν πυρηνικῶν ὑπερδυνάμεων (Ἀγγλία) ἢ χωρὶς αὐτὲς (Γαλλία-Κίνα), ἐπέφεραν σοβαρὴ διαστάλευση στὴν ὑπάρχουσα πυρηνικὴ ἰσορροπία ἀχρηστεύοντας ἥθετοντας ὃν δικιστήτηση τὴν ἀποτελεσματικότητα πολλῶν περιφερειακῶν σχεδίων ἀμύνης μέσα στὸ γενικότερο διπολικὸ σύστημα ἀσφαλείας.

δ) Ἡ ταχεία ἀνασυγκρότηση τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἐκπληκτικὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξὴ τοὺς ἄρχισε νὰ ἀπειλῇ σοβαρὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἡγεμονία τῶν Ἕνωμένων Πολιτειῶν ποὺ εἶχε ἐπιβλήθη κατὰ τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ '40 καὶ ἀρχές τοῦ '50. Ἡ καταπληκτικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ιαπωνίας ίδιαίτερα ἐδημιούργησε δῶλον τὸν εἰδῶν τὶς πιέσεις στὸ ἀμερικανικὸ ἐμπόριο.

ε) Οἱ «ἀνάπτυξιμενες» χῶρες κατὰ τὶς δεκαετίες τοῦ '40 καὶ '50 σὰν ἀποκίες ἥσαν ἀνεξάρτητα κράτη ποὺ ἔξαναγκάσθηκαν νὰ πάιζουν ἔνα ρόλο ποὺ λίγο ἢ πολὺ τοὺς εἰχε ἀνατεθῆ ἀπὸ κάποιο μητροπολιτικὸ κέντρο. Ἀπὸ τὴ δεκαετία δύμος τοῦ '60 ἄρχισαν νὰ ἐπιβάλλωνται σὰν μιὰ νέα δύναμη γνωστὴ μὲ τὸ δύναμα «Τρίτος Κόσμου». Διὰ μέσου περιφερειακῶν καὶ διηπειρωτικῶν ἐνώσεων, ὅπως τῆς JAO-ENDE καὶ τῆς ARUSHA ποὺ συνεστήθησαν πρόσφατα, ἄρχισαν νὰ διεκδικοῦν εἴτε μεμονωμένα εἴτε δημαδικὰ μεγαλύτερη ἀντονομία στὴ διαμόρφωση τοῦ ρόλου τους καὶ κάποια οἰστιακότερη συμμετοχὴ σὲ περιφερειακὰ ἢ διεθνῆ συστήματα ἀσφαλείας καὶ οἰκονομικῆς συνεργασίας. Ἡ στάση τους στὴ σύνοδο τοῦ Διεθνοῦ Νομισματικοῦ Ταμείου καὶ τῆς Διεθνοῦ Τραπέζης, ποὺ συνήλθε πρὸ δύο μηνῶν στὴ Ναϊρόποτι, εἶναι ἐνδεικτικὴ τῶν προθέσεων καὶ τῶν δυνατοτήτων τους.

στ) Ἡ ἔννοια τῆς «μεγάλης δυνάμεως» φαίνεται στὴν ἐποχὴ μας νὰ μεταβάλλῃ φύση καὶ περιεχόμενο. Κατ' ἄρχην θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε

ὅτι μιὰ δύναμη εἶναι «μεγάλη» ἐφ' ὅσον οἱ ἄλλοι λαοὶ πιστεύουν ὅτι ἔτι εἶναι. Ὁ ἀριθμὸς πυρηνικῶν κεφαλῶν ἢ τὸ ἔθνικο εἰσόδημα δὲν παίζουν πάντα προτεύοντα ρόλο στὴ διαιρόφωση τῆς πίστεως αὐτῆς.² Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἐπετεύχθη ἡ πυρηνικὴ ἰσορροπία ὁ ἀριθμὸς τῶν πυρηνικῶν κεφαλῶν ἔπαινε νὰ ἀποτελῇ κριτήριο ὑπεροχῆς.³ Ἐπὶ πλέον, ἡ ἀδυνατία χρήσεως πυρηνικῶν δόπλων σὲ πολεμικὴ ἀναμέτρηση τακτικῆς μορφῆς περιορίζει τὴ δράση τῆς «μεγάλης» δυνάμεως καὶ τὴν καθιστᾶ δισκίνητη καὶ ἡθικὰ ἐπιλήψην στὰ μάτια τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνῶμης.⁴ Ἡ ἐπειρία τοῦ Κορεατικοῦ, τοῦ Αλγυπιακοῦ (Σουεζ)⁵ καὶ τοῦ Βιετναμικοῦ πολέμου συνηγορεῖ περιστότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο οὐπέρ τοῦ Ισχυρισμοῦ αὐτοῦ.

ζ) Ἡ οἰκονομικὴ ἀναταραχὴ ποὺ ἐδημιούργησε ἡ δυναμικὴ παρουσία τῆς Γερμανίας καὶ ἀργότερα τῆς Ιαπωνίας, οἱ ἀλλεπαλληλες κρίσεις τῆς ἀμερικανικῆς οἰκονομίας καὶ οἱ ἀνεξάρτητοι καὶ πάντα ἀπαιτητοὶ «οἰκονομοίκοι ἐθνικισμοί», ίδιαίτερα τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ οἱ συνεχεῖς πιέσεις τοῦ ἀνατολικοῦ οἰκονομικοῦ συναντιπομού, ἐπέφεραν σοβαρὰ πλήγματα στὸ διεθνὲς νομισματικὸ σύστημα, τὸ διποτὸ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, παρὰ τὶς ἀλλεπαλληλες μεταποτέσ τὶς δοποὲς ὑπέστη, φάντηκε νὰ χάνῃ τὴν προσαρμοστικότητά του καὶ νὰ βρίσκεται μονίμως στὰ πρόθυμα γενικῆς καταρρεύσεως.

Υπὸ τὴν ἐπήρεια αὐτῶν τῶν ἔξελιξεων οἱ προϋποθέσεις ἐπάνω στὶς δοποὲς εἰχαν ἀρχικά στηριχθῆ τὰ διεθνῆ συστήματα ἀσφαλείας καὶ οἰκονομικῆς συνεργασίας ἐπαγγαν νὰ ὑπάρχουν κατὰ τὴν ἀρχὴ τῆς δεκαετίας τοῦ 1970. Οἱ δυνατότητες τῶν συστημάτων αὐτῶν γιὰ τὴν ἔξελιξή τους μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα φαίνεται νὰ ἔχουν ἔξαντληθη.

δ ρόλος τῶν Ἕνωμένων Πολιτειῶν

Οἱ ἀποκλεισμὸς πυρηνικῆς συγκρούσεως ἀνάμεσα στὶς δύο ὑπερδυνάμεις (ἡ ἡ γενίκευση τῆς πυρηνικῆς ἀπειλῆς), ἡ ἐμφάνιση μαζὶ νέας γενεᾶς πολιτικῶν, τεχνοκρατῶν καὶ ἐπιχειρηματιῶν, οἱ πιέσεις τοῦ Τρίτου Κόσμου γιὰ ἀναθεώρηση τῶν δημαρχόντων σχημάτων διεθνῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, οἰκονομικῶν διευκολύνσεων καὶ ἀμυντικῶν συμμαχιῶν, ἡ διάβρωση τοῦ ἰδεολογικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ διπολικοῦ σχήματος καὶ ἡ ἐμφάνιση οἰκονομικῶν γιγάντων (ΕΟΚ, Ιαπωνία, Κομεκόν, κτλ.) συνετέλεσαν στὸ νὰ καταστῇ φανερὸ στὶς εὐρωπαϊκὲς πρωτεύουσες, τὴ Μόσχα, τὴν Washington καὶ τὸ Τόκιο, διτὶ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ βρεθοῦν νέα σχήματα διακυβερνητικῆς συνεργασίας. Τὰ νέα σχήματα θὰ ἐπρεπε νὰ ἀντανακλοῦν τὶς ἀνακατατάξεις καὶ τοὺς μετασχηματισμοὺς δυνάμεων ποὺ ζητοῦν νέα θεσμικὴ ἔκφραση καὶ προβολὴ στὴ διεθνῆ σκηνῆ.⁶ Ἡ γενικὴ ἀναγνώριση τῆς ἀνάγκης γιὰ μιὰ ἀναθεώρηση τῶν ὑπαρχόντων σχημάτων διεθνοῦς συνεργα-

σίας φαίνεται άπό τὸ κλῆμα τῆς ὑφέσεως καὶ τῆς διεθνοῦς διπλωματικῆς κινήσεως ποὺ παρατηρεῖται τὰ τελευταῖα χρόνια. "Οσοι διατηροῦν κάποια ἐπαύρη μὲ τὶς εὐρωπαϊκὲς πρωτεύουσες καὶ τὶς διεθνῆς ζυμώσεις, στὸ ἐπίπεδο τῶν διακυβερνητικῶν συνομιλιῶν, θὰ παρατηρήσουν μιὰ πρωτοφανῆ κίνηση πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆς. "Η νέα κρίση τῆς Μέσης Ἀνατολῆς δὲν ἀναιρεῖ ἀλλὰ ἐνισχύει τὶς ἀπόψεις αὐτές.

"Ἑ Ιαπωνία θέλει νέο καθεστώς συνεργασίας μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο (θὰ ἥταν ἵσως σωστότερο νὰ πονμε διτὶ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Εὐρώπη ζητοῦν νὰ βροῦν μιὰ φόρμουλα μὲ τὴν δούλια «τεκτονικῶν» τὸν ίαπωνικὸ κολοσσό). "Η Εὐρώπη ἀναζητεῖ τὴν διεθνῆ προσωπικότητά της χωρὶς νὰ διαταράξῃ ἐπικίνδυνα τὶς ὑπάρχουσες ἔθνικὲς παραδόσεις. "Η Γερμανία θέλει διαιρετικά νὰ διατηρήσῃ καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ «ἀτομικά» της σχέδια χωρὶς νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀντίδραση τῶν συνετάριων στὴν εὐρωπαϊκὴ κοινότητα. "Η Γαλλία προσπαθεῖ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀτομικότητά της χωρὶς δικαίωμα νὰ παραβλέψῃ καὶ τὸν ρόλο ποὺ ἔνιαν ἀναπόφευκτο νὰ διαδραματίσῃ στὸ νέο εὐρωπαϊκὸ σχῆμα. "Η Ἀγγλία προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ τὸν παραδοσιακὸ της ρόλο τοῦ διαιτητοῦ μὲ τὴν ἀνάγκη μιᾶς στενότερης συνεργασίας μὲ τὴ Γαλλία καὶ τὴ Γερμανία. "Ο ρόλος τῆς Washington φυσικά θὰ είναι ὁ περισσότερο ἀπόφασιστικός γιὰ τὶς μελλοντικὲς ἐξελίξεις τόσο στὸν ἐνδευρωπαϊκὸ χώρῳ δισὶ καὶ στὶς σχέσεις Ἀνατολῆς-Δύσεως.

"Ἡ βαρύνουσα σημασία τοῦ ρόλου τῆς Washington, ἡ δούλια ἀναπόφευκτα ἐπερέπει τόσο τὶς σχέσεις Ἀνατολῆς-Δύσεως δισὶ καὶ τὶς σχέσεις τῶν χωρῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινότητος, πηγάζει ἀπὸ τὸ γεγονός διτὶ τὸ δόσι ἡ Μόσχα δισὶ καὶ τὸ Πεκίνο (καὶ αὐτὸς ἀναγνωρίζεται σιωπηλὰ ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ ἀπροκάλυπτα ἀπὸ τὸ Λονδίνο καὶ τὴ Μπόν) θεωροῦν μάταιη κάθε προσπάθεια διμεροῦς ἢ πολυμεροῦς διακανονισμοῦ τοπικῶν διαφορῶν, ἀν αὐτὴ δὲν ἀποτελῇ μέρος μιᾶς γενικότερης συμφωνίας στὴν δούλια θὰ συμπετέχῃ ἡ Washington. "Ἔτσι, ἐνδὴ γενικά ἀναγνωρίζεται ἡ σημασία τῆς προσεγγίσεως ἀνάμεσα στὴ Δυτικὴ καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία, ταυτόχρονα ἀναγνωρίζεται διτὶ μιὰ τέτοια συμφωνία δὲν είναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ὅν είναι ἀντίθετη πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ τὶς ἐπιθυμίες τῶν δύο ὑπερδυνάμεων. "Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐμπλοκή τῶν ὑπερδυνάμεων μεταβέτει τὸ κέντρο βάρους τῆς ἐνοποιήσεως τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὴν καθαρὸ οἰκονομικὴ-πολιτικὴ βάση στὴ στρατηγικὴ-ἀμυντικὴ. Θεωρούμενή ἡπ' αὐτὴ τὴ σκοπιά, πολιτικὴ ἡ οἰκονομικὴ ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης προϋπόθετει ἐξασφάλιση τοῦ μέλλοντος τῆς Εὐρώπης ἀπὸ ἀπόψεως ἀμύνης. Οἱ φορεῖς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τῶν στρατηγικῶν σχεδίων τοῦ State Department καὶ τοῦ Κρεμλίνου κινοῦνται πρωταρχικὰ ἀπὸ τέτοιου εἶδους σκέψεις καὶ ὑπολογισμούς. Γι' αὐτὸς θὰ ἥταν ἔκτος πραγματικότητος

κάθε ἀπόπειρα ἀξιολογήσεως τῶν τελευταίων ἔξελιξεων στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο ἢ τὰ κριτήρια μας ἡσαν μόνο οἰκονομικά ἢ πολιτικά. Οἱ ἀξιολογήσεις μας λοιπὸν θὰ πρέπει νὰ ξεκινοῦν ἀπὸ τοὺς στρατηγικοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ ὅχι νὰ τελειώνουν σὲ αὐτούς.

Κάτω λοιπὸν ἡπ' αὐτὲς τὶς σκέψεις θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε διτὶ παρά τὴν ἔξασθενηση τοῦ διπολικοῦ σχήματος δὲν θὰ πρέπει νὰ ξεχνᾶμε διτὶ, διτὰν πρόκειται γιὰ θέματα παγκοσμίου στρατηγικῆς, ἡ Εὐρώπη δὲν είναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἔνα ἀπέραντο «σύνθετο μάρκετ». "Ἡ Ιαπωνία ἔναι καὶ είναι «μεγάλη» δύναμη (μὲ τὴ βιομηχανικὴ ὑπόδομή της) δὲν είναι ὑπερδύναμη (μὲ καθαρὸ στρατηγικὰ κριτήρια), ἐνδὴ ἡ Κίνα δὲν είναι ἀκόμη «μεγάλη» δύναμη. "Ἔτσι, σὲ θέματα στρατηγικῆς καὶ μιᾶς πιλήνης ἀναμετρήσεως «Ἀνατολῆς - Δύσεως» οἱ ὑπερδυνάμεις ποὺ κυριαρχοῦν στὸν διεθνῆ στίβο παραμένουν ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἀμερική, καὶ τίποτε δὲν φαίνεται νὰ θέτη ὑπὸ ἀμφιστήτηση τὴ σημασία τους στὸ ἀμέρος μέλλον.

"Οἱ ἀφορᾶ τὸν ρόλο τῆς Ἀμερικῆς στὸ μέλλον τῆς Εὐρώπης, θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε διτὶ στρατιωτικῶς ἡ Εὐρώπη στηρίζεται στὴν ἀμερικανικὴ ὑποστήριξη καὶ διτὶ είναι δύσκολο, ὅν δηλατούν, νὰ θελήστη νὰ ἀναπτύξῃ ἔνα σύστημα ἀσφαλείας ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ γενικότερο «Ἀτλαντικὸ σχῆμα». "Ἐνα τέτοιο ἐνδεχόμενο δὲν φαίνεται νὰ ἐνισχύεται ἀπὸ τὶς τάσεις, διποτὶς τουλάχιστον διαγράφονται γιὰ τὴν προσεχῆ πεντετελία. Τὸ μέλλον τῆς εὐρωπαϊκῆς συλλογικῆς ἀμύνης δισὶ ἔξαρταιται ἀναπόφευκτα ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ παρουσία καὶ ἑτομότητα. "Ἡ ἀμερικανικὴ παρουσία στὸν ἀμυντικὸ τομέα σήμερα, διποτὶς δείχνει διποτὶς πίνακας 1, είναι ἀποφασιστικῆς σημασίας:

1. Ἀμερικανικὴ στρατιωτικὴ συνεισφορὰ στὴν Ἀτλαντικὴ σημασία

Στὶς Ἁνωμ. Πολιτεῖες σὲ κατάσταση ἐποιμόστηση γιὰ τὴν Εὐρώπη	Στὴν Εὐρώπη
·Ἀμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις	
1 Μεραρχίες	4 1/3
2 Θωρηκτά	1
3 Ἀεροπορικές πτέρυγες	21

1 4 2/3 9
2 5 6
3 4 25

"Ἡ ἀναλογία τῆς ἀμερικανικῆς παρουσίας ἐν σχέσει μὲ τὴ στρατιωτικὴ συμμετοχὴ τῶν ὑπολοίπων μελῶν τοῦ NATO είναι σὲ μάχιμα στρατεύματα ἡρᾶς 1:4, σὲ τὰν καὶ μεσαίας τάξεων 1:6 περίπου, καὶ σὲ ὑεροσκάφη τῆς τακτικῆς ἀεροπορίας 1:4 περίπου, διποτὶς φαίνεται στὸν πίνακα 2.

"Ἡ συντήρηση τῶν δυνάμεων αὐτῶν στοιχίζει ἐπηργία στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τὸ ποσὸν τῶν 25 δισεκατομμύριών δολλαρίων. Μέχρι ποτὸν ση-

μείου είναι διατεθειμένες οι χώρες της Δυτικής Εύρωπης νά αναλαβούν αντό το υπέρμετρο τίμημα γιά τη συλλογική τους άμυνα;

2. Αμερικανή σφραγιστική παρούσα στήν Εύρωπη

Ανδρες μαζίμων μονάδων έρημας	Ανδρες μαζίμων και βοηθητικών μονάδων	Τάνκς μεταίσιας τάξεως	Αεροσκάφη τακτικής άεροπορίας
NATO 365.000	660.000	6.700	2.700
HΠΑ 90.000	200.000	1.200	620

δυσκολίες και προοπτικές

Προϋπόθεση κάθε αντοδυνάμου εύρωπαϊκής άμυντικής συμμαχίας δὲν είναι μόνο η καλή θέληση τῶν συμβαλούμενών, καὶ θὰ ἡταν σφάλμα νά τῇ θεωρήσῃ κανεὶς σὰν δεδομένη σὲ ωρίσμενες περιπτώσεις. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση είναι καὶ οἱ τεχνολογίκες δυνατότητες τῶν συμμετεχόντων σὲ κάθε ἀνεξάρτητο, δηλαδὴ καθαρὰ εύρωπαϊκὸ ἄμυντικὸ σχῆμα. Γιά νά ἐπιτευχθῇ στω τοῦ περίπτωσης αὐτή θὰ χρειασθῇ ή συνεργασία τῶν κρατῶν· μελῶν στὸν ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνικὸ τομέα σὲ βαθμὸ πολὺ μεγαλύτερο ἀπό δι. οἱ ἔχει γίνει μέχρι σήμερα. Ἡ ἐμπειρία τῆς ἀγγλογαλλικῆς συνεργασίας στὸν τομέα αὐτῷ, κατὰ τὸ παρελθόν, δὲν προσφέρει καὶ μεγάλες ἐπλίδες γιά μια εὐρύτερη συνεργασία στὸ μέλλον.

Ἐναὶ ἄλλο σημεῖο ποὺ θὰ πρέπει νά διασφαγινοθεῖ είναι τὸ θέμα τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν κριτηρίων τῆς συμμετοχῆς σὲ μιὰ πιλανή εύρωπαϊκή ἄμυντική συμμαχία. Μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις διό οἱ χώρες ποὺ θὰ ἀποτελέσουν τὸν βασικὸ πυρήνα μιᾶς ἐνδοευρωπαϊκῆς ἄμυντικῆς συμμαχίας είναι διατεθειμένες νά δεχθοῦν χώρες, διόποι ἡ Ἐλλάς, ἡ Πορτογαλία, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ακόμη ἡ Τουρκία. Οἱ λόγοι είναι οἱ ίδιοι μὲ αὐτοὺς ποὺ παρεμποδίζουν τὴν εἰσόδο τῶν χωρῶν αὐτῶν στὸν EOK ή στὸ NATO.

Πέροι δύμος ἀπὸ αὐτές καὶ ἄλλες παρόμοιες δυσκολίες, θὰ ἡταν σφάλμα νά ἀγνοήσῃ κανεὶς μιὰ σειρὰ ἀπὸ εὐδιάκριτες τάσεις καὶ συγκλίνουσες ἀπόψεις ποὺ δείχνουν καθαρὰ τὴν κατεύθυνση πρὸς τὴν διοίσις βαδίζει ἡ Δυτικὴ Εύρωπη. Σὲ ἔνα πρόσφατο διεθνὲς σεμινάριο στὸ Salzburg τῆς Ανδστρίας, μὲ θέμα τὶς νέες τάσεις στὶς διεθνεῖς σχέσεις, στὸ διόποι ἔλαβαν μέρος 60 ἐπιστήμονες ἀπὸ 24 χώρες, μεταξὺ τῶν διοίσων καὶ δύο συνεργάτες τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ἐλλάδος, συζητήθηκαν οἱ νέες τάσεις ποὺ διαμορφώνονται αὐτῇ τῇ στιγμῇ στὴ Δυτικὴ Εύρωπη καὶ ζητοῦν τὴ θεσμική τους ἔκφραση. Τὸ κύριο πρόβλημα ποὺ

ἀπασχολεῖ σήμερα τὴν εύρωπαϊκὴ διανόηση, τὸν Τύπο, τὰ μέσα επικοινωνίας, τοὺς διεθνεῖς ὁργανισμοὺς ποὺ ἐδρέύνουν στὶς εύρωπαϊκὲς πρωτεύουσες, καθὼς καὶ μιὰ μεγάλη μερίδα τῶν κυβερνητικῶν ἀντιπροσώπων τῶν κοινοβουλίων καὶ τῶν κομματικῶν ὄργανώσεων, ἀναφέρεται στὴ μορφὴ ποὺ θὰ πρέπει νά πάρουν οἱ νέοι πανευρωπαϊκοὶ ὁργανισμοὶ στὸν οἰκονομικό, χρηματιστηριακό, ἐμπορικό, νομισματικό, πολιτικό καὶ κοινωνικό τομέα, καθὼς καὶ σὲ τομεῖς ποὺ ἀφοροῦν τὸν ἔξοπλισμὸ καὶ τὴν ἄμυνα τῆς Εύρωπης. Ἡ ἀπόφαση τῆς Αμερικῆς νά ἐλαττώσῃ τῇ στρατιωτικὴ δύναμη τῆς στὸν εύρωπαϊκὸ χρόνο (κατὰ πᾶσαν πιθανότητα 40 - 60%) καὶ τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζει ἡ Ιαπωνικὴ παρουσία στὸν διεθνῆ οἰκονομικὸ στίβο είναι παράγοντες ποὺ ἐπιβάλλουν τὴν ἔξέταση τοῦ θέματος τῆς Εύρωπαϊκῆς Ἐνότητος κάτω ἀπὸ νέο πρῆσμα. Πάντως ἀντικείμενικὰ ἔξεταζόμενο τὸ θέμα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν δημικὴ γονία ἀπὸ τὴν δομή τοῦ δούμενος, θὰ χρειασθῇ γιά νά λυθῇ εὐθύνεις πολιτικούς ἐλιγμούς, καλὴ θέληση, καὶ ίδιαίτερα ἀρκετές ὑποχρήσεις ποὺ ίσως θίγουν τὴν ἔθνικὴ ὑπερηφάνεια τῶν συμμετεχόντων στὴν τράπεζα τῶν διαπραγματεύσεων. Δυσκολίες αὐτοῦ τοῦ εἰδούς υπῆρχαν καὶ κατὰ τὸ παρελθόν. Αὐτὸ ποὺ κάνει διως τὶς προσπάθειες ποὺ ἔχουν ήδη ἀρχίσει νά μη μοιάζουν μὲ τὶς προηγούμενες ἀπότειρες, είναι τὸ γεγονός διό τη σημερα ἔνας μεγάλος ἀριθμός προσώπων ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν κοινὴ γνώμην ἔχει ἀναγνωρίσεις αὐτὸπτρεπτὴ ἀνάγκη γιά μια στενωτερή συνεργασία τῶν χωρῶν τῆς Εύρωπης ἐπάνω σὲ νέες ὄργανωτικές βάσεις.

Ἡ ἀνάγκη αὐτή ποὺ συντελεῖ στὴν ἀλλαγὴ τοῦ ψυχολογικοῦ κλίματος ἄρχισε πιὰ νά ἔπειρνα τὰ θεματικὰ τοπικὰ δριαὶ καὶ τὸν πάντα εὐνόητο περίβολο τῶν διεθνῶν ὄργανισμῶν (Συμβούλιο Εύρωπης, OECD, EED, κτλ.), καὶ νά γίνεται αἰσθητή καὶ στὴν ἀπέναντι πλευρᾷ τὸν Ἀτλαντικοῦ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ Washington μετά τὴ λύση τοῦ Βιετναμικοῦ καὶ τὴν εἰρήνευση τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, πιεζομένη ἀπὸ τεραστία οἰκονομικά καὶ πολιτικά προβλήματα, θὰ θελήσει τὰ δόστη πολὺ μεγαλύτερη παρεύτητα στὶς ἐξελίξεις ποὺ συντελοῦνται στὸν χρόνο τῆς Δυτικῆς Εύρωπης. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐνδείξεων, ἡ τοποθέτηση τοῦ Kissinger στὸ Ὅπουργεῖο ἔξεταζεικῶν προμηνύει πῶς η στροφὴ θὰ είναι ἀποτελεσματική.

Ἐπὶ πλέον οἱ ἀντιδράσεις τῶν διαφόρων ἐπιστημόνων ποὺ ἔλαβαν μέρος στὶς συζητήσεις τοῦ σεμιναρίου στὸ Salzburg, ἀντιπροσωπεύοντας ἔνα σύνολο διεθνῶν ὄργανισμῶν, δικτύων ἐπικοινωνίας, ἐπιστημονικῶν κέντρων καὶ ἀνωτέρων κυβερνητικῶν θεσμών, ὑπῆρξε η πιὸ πειστικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὸν γράφοντα ποὺ ἔλαβε μέρος στὶς συζητήσεις αὐτές, πῶς νέοι συντελεστές καὶ νέοι παράγοντες ὀλλαγῆς ἄρχισαν ὅχι ἀπλῶς νά κάνουν τὴν ἐμφάνι-

σή τους ἀλλὰ νά ἔδραιώνωνται στὸν εὐρωπαϊκό χώρο. Ἔπανο ἄπ' διαπιστώθηκε μιὰ ἀποφασιστική ἀλλαγὴ διαθέσεων ἀπὸ φορεῖς ρόλων ποὺ κατέχουν σημαντικές θέσεις σὲ μηχανισμούς λήψεως ἀποφάσεων καὶ ἐπιρροής τῆς κοινῆς γνώμης. "Αν τὸ πνεῦμα αὐτὸς θά μπορέστη νά διεισδύσῃ στοὺς κυβερνητικοὺς κύκλους καὶ νά ἐπηρεάσῃ τὴν πολιτική ἡγεσίας τῶν βασικῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης πησὶ σε μεσηποὺ ποὺ νά τοὺς κάννης νά ἀναλάβουν ἀποφασιτικές πρωτοβουλίες, εἶναι κάτι ποὺ θὰ τὸ δεῖξῃ τὸ ὕμεσο μέλλον. Μὲ ἔξαρτεση ἵσως μερικά ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ σεμινάριον ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὴ Δυτική Γερμανία, τὰ ὑπόδιοι, στὴν δόλτητά τους, ἀναφερόμενα στὶς δυσκολίες τῶν ὑπαρχόντων εὐρωπαϊκῶν σχημάτων ἐπέμεναν στὴν ἀνάγκη ἀλλαγῆς. Τὸ ἔρωτημα ποὺ διετυπώνετο ἐπίμονα ἀπὸ τοὺς Δυτικογερμανοὺς ἦταν: ποιός θὰ καλύψῃ τὸ κενὸν ποὺ θὰ προκύψῃ ἀπὸ μιὰ πιθανὴ ἐλάτωση τῶν ἀμερικανικῶν δυνάμεων στὴν Εὐρώπη; Μέχρις ἐνὸς ώριμενού σημείου οἱ φόβοι τοὺς εἶναι δικαιολογημένους, καὶ ἀσφαλῶς τέ ἐπιχειρήματα τοὺς θὰ βροῦν κατανόηση στὴ Washington. Οἱ καίριοι καὶ ἐπιτυχεῖς διμος ἐλιγμοὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος τοῦ Brandt καὶ ἡ πιθανότης μιᾶς στενώτερης γαλλοαγγλικῆς συνεργασίας ἴσως τελικά πείστη τοὺς Γερμανοὺς νά λάβουν ἐνεργὸ μέρος στὸ νέον ἐνδειρωπαϊκὸ ἀμυντικὸ σχῆμα σὰν ἀντιστάθμισμα τῆς πολιτικῆς τοῦ rapprochement ποὺ ἐνεκανίασαν μὲ τὸν ἀνατολικὸ συναπτισμό. "Αν γίνη αὐτό, τότε θὰ ἔχῃ ἐπιτευχθῆ ἔνα μεγάλο βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός.

Ἐλλάς καὶ Εὐρώπη

"Ἀλλὰ ποιά εἶναι ἡ στάση τῆς Ἑλλάδος στὶς νέες αὐτές προοπτικές; Ὁ ἀντίτυπος, οἰκονομικὸς κυρίως καὶ πολιτικός, τῆς ἔξαετον ἀπομονώσεως στὴν δοπία ἔχει περιέλθει ἡ Ἑλλάς δὲν φαίνεται νά ἀφήνῃ ἀδιάφορη τὴν κυβέρνηση, ὅν καὶ τὸ θέμα δὲν συζητεῖται δημοσίως. Πρὸς τὸ παρὸν διμος ἡ Ἑλλάς ἀν-

καὶ ἀνήκει στὴν Εὐρώπη βρίσκεται ἔξω ἀπὸ δόλους τοὺς δργανισμοὺς στοὺς δότοίους συζητεῖται τὸ εὐρωπαϊκὸ μέλλον. Αὐτὸ δὲν ἀνησυχεῖ μόνο τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ τὴν Εὐρώπη, στὴν δοπία ἐπικρατεῖ ἡ πίστη ὅτι τόσο ἡ Ἑλλάς δόσο καὶ ἡ Τουρκία θὰ πρέπει σύντομα νά βροῦν μιὰ δέση στοὺς κόλπους της. Τὸ πνεῦμα ποὺ κυριαρχεῖ αὐτὴ τῇ στιγμῇ στὶς εὐρωπαϊκές προτενόυσες καὶ τὶς εὐρωπαϊκὲς δργανώσεις δὲν εἶναι πνεῦμα ἀδιαλλαξίας, ἀδιαφορίας ἢ ἀντεκδικήσεως. Ἀντίθετα, ὑπάρχει μεγάλο ἀπόθεμα καλῆς θελήσεως καὶ διάθεση συμφιλιώσεως.

Ο γράφων εἶχε τὴν εὐκαιρία νά συνομιλήσῃ μὲ μιὰ ὄμαδα ἀνοτάτων ὑπαλλήλων τῶν διεθνῶν δργανισμῶν ποὺ ἐδρεύουν στὶς Βρυξέλλες καὶ τὸ Στρασβούργο, σχετικὸ μὲ τὴν πιθανότητα τῆς ἐπανεισδοχῆς τῆς Ἑλλάδος στοὺς εὐρωπαϊκοὺς δργανισμοὺς. Μεταξὺ τῶν προσωπικοτήτων μὲ τὶς δόποις εἶχε μακρές συνομιλίες ἥσταν καὶ ἀνότερα διοικητικὰ στελέχη, δύος δ Michael Cwik τὸν τμήματος τῶν Διεθνῶν Νομισματικῶν Ὑποθέσεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, ὁ Vittorio Ghidi τῆς Γενικῆς Γραμματείας Διεθνῶν Σχέσεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, ὁ Andreas Khol τὸν Εὐρωπαϊκὸν Γραφείον Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, καὶ ὁ Pierre Malve, ἀναπληρωτὴς διευθυντής τοῦ Γραφείου τοῦ Προέδρου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. "Ολοὶ παρεδέχοντο τὸ γεγονός ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότης εἶναι ἔτοιμη νά ἀναθεωρήσῃ τὴν ἀπόφασή της καὶ πίστευαν ὅτι τὸ πρότο θῆμα θὰ ἐπρεπε νά γίνη ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλλάδος. Οἱ προϋποθέσεις τῆς ἐπανεισδοχῆς εἶναι γνωστές. Τὰ προβλήματα ποὺ προβλάλονται ἀπὸ ελληνικῆς πλευρᾶς αὐτὴ τῇ στιγμῇ εἶναι βασικά δύο:

α) Θὰ μπορέσῃ ἡ παροδίση κυβέρνηση νά πείσῃ τοὺς Εὐρωπαίους ὅτι οἱ προϋποθέσεις αὐτές θὰ ἔκπληρωθοῦν;

β) Εἶναι ἡ Ἑλλάς διατεθειμένη ἡ ἱκανή νά ἀκολουθήσῃ μιὰ περισσότερο «εὐρωπαϊκή» πολιτική;

Δὲν πιστεύω οὕτε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὅτι ἡ Ἀμερική, μὲ τὶς βαθιὰ ριζωμένες δημοκρατικές της παραδόσεις, εἶναι πιθανὸ νά ἐκστρατεύσῃ γιὰ νά κυριαρχήσῃ στὸν κόσμο, ὅπως ὁ Xίτλερ ἢ ὁ Ναπολέων. Φοβᾶμαι διμος ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενο νά συστρωθεῖσθαι ὑποχρεώσεις ποὺ, ὅν καὶ ἀνιδιοτελεῖς καὶ καλοπροαίρετες σὲ πειραχόμενο, εἶναι τόσο ὑπερβολικές, ώστε νά ἔπεργον ἀδόκητο καὶ τὶς μεγάλες δυνατότητες τῆς Ἀμερικῆς. Ταυτόχρονον ἐλπίζω... ὅτι ἡ Ἀμερική θ' ἀποφύγῃ τοὺς μοιραίους ἐκείνους πειρασμοὺς τῆς δυνάμεως ποὺ ἔχουν καταστρέψει ἄλλα μεγάλα ζεύην...

J. W. Fulbright, *Η Ἀλαζονεία τῆς Δυνάμεως*, ἐκδ. Παπαζήση, Αθῆναι 1970